

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Minerva, sive de causis latinae linguae commentarius

Sánchez, Francisco

Schoppe, Caspar

Perizonius, Jacobus

Franequera, 1687

Cap. I. - De constructione verborum. Exploduntur impersonalia
Grammaticorum

[urn:nbn:de:bsz:31-109138](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-109138)

LIBER TERTIUS.

CAP. I.

De Constructione verborum. Exploduntur
impersonalia Grammaticorum.

CONSTRUCTIONE duo ^{Constru-} consideranda sunt, Concordia, ^{Etionis} & reatio. Concordia est mutua ^{species.} complexio nominis, & verbi, ^{Concor.} quando nomen in debitam ver-
dia.
bi personam, seu domicilium recipitur, quæ
conjunctionio ostendit verbum esse personale.
Reatio est quum verbum ostendit vires & effe- ^{Reatio.}
ctum in rem aliquam, unde verbum ostendi-
tur activum, vel passivum. Dicamus igitur
de personalium concordia primum; deinde de
activorum, & passivorum reatione.

Veteres (inquit Fabius) verba modo, & nomina, Lib. 1.
& conjunctiones tradiderunt; videlicet quod in verbis cap. de
vim sermonis, in nominibus materiam; quia alterum Gram-
est, quod loquimur, alterum de quo loquimur; in
conjunctionibus autem complexum eorum esse judicarunt.
Hæc Fabius. Si igitur oratio, quemadmo-
dum cæteræ res natura constantes, forma,
& materia constat, sine nomine, & verbo
nullus unquam sermo efformabitur; quod ele-
gantissimè ostendit Plato in dialogo de Ente,
in hæc verba; Hosp. Duo sunt genera declarationum
earum, quæ in voce fiunt, ad rerum naturam signi-
ficandam. Th. Quo pacto? Hosp. unum quidem è voce
id est nomina; alterum è præterito, id est, verba, vo-
catur. Th. dic utrumque. Hosp. Declarationem, quæ
N actio

actiones significantur, Verbum dicimus. Th. sic est. Hoſp. ſignum autem vocis agentibus ipsis impoſitum, Nomen. Th. Prorſus. Hoſp. Ex ſolis nominibus continue prolatis oratio nunquam efficitur, neque ruruſus ex verbis abſque nominibus pronunciatis. Th. quomodo? Hoſp. Ut ambulat, currit, dormit, & alia verba, quacumque actiones significant, quamvis omnia eo ordine verba continenter quis protulerit, nunquam efficiet orationem. Th. quomodo vero? Hoſp. Ruruſque quum dicitur leo, cervus, equus, ceteraque nomina, quæ ipſos agentes significant, efferuntur, nondum hac continuatione efficitur oratio; nullum enim in hoc, vel illo modo negotium, aut otium, neque natura verè, vel fiſte significant prolata, priuſquam ipſis nominibus verba miſceantur, quando autem adaptantur, ſtatim fit ſermo, & prima horum complexio, licet breviffima, eſt oratio. Th. Quomodo verò iſia dicitis? Hoſp. Quam aliquis dicit, Homo diſcit, nonne hanc orationem, & primam, & exiguam eſſe aiſ? Th. Reſte. Hæc, & alia latius Plato: idem affirmat Ariſtoteles in principio ſecundi ~~et~~ *ἐπιπέτελας*. Ex his elicimus, etiam verbum per ſe ſumptum nihil aliud eſſe, quam vocem quandam nihil prorſus significantem, niſi ſuppoſitum accedat; eaque cauſa movit Platonem, & Ariſtotelem, ut quum de verbo agerent, in tertiis perſonis tantum exempla proponerent; Ut, ſenatur, ægotat, currit, dormit: ſi enim ægoto, & curro dixiſſent, orationis, non verbi exemplum adduxiſſent. Ubiſcunque igitur fuerit in oratione verbum aliquod, niſi ſuppoſitum intelligas, aut aliunde quæras, ſenſus nullus apparebit; unde ridicula ſunt Grammaticorum *Impersonalia*, quæ totum Platonis, & Ariſtotelis dogma evertunt. Evertamus & nos ſigillatim eorum *Impersonalia* exemplis adducendis.

Vide ad
pag. 62.

Ac

De verbis personalibus. 195

Accidit, contingit, evenit, liquet, „[licet,] & cæt. cur dicantur Imperpersonalia, non video; quandoquidem nunquam supposito carebunt. An obscurum est, Infinitum, vel * totam orationem sumi pro supposito? „[Res, quoque, „Casus, vel Eventus plerumque subaudiri possunt, se?] Sed accipe clara supposita. Ovid. 1. Metam. Mox ubi creverunt, naturaque mitior illis contigit: idem 2. Metam. Nec contigit ullum vox mea mortalem. Ut igitur dicimus, *Accidit agritudo, calamitas, morbus*, ita dicimus, *accidit ut ille veniret*. Cic. pro Milone; *Qui dies quam crebro accidat, experti debemus scire*. Tacit. *En accidit ad tua genua*. Contingo, idem fere est, quod tango. Horat. *Nam neque divitibus contingunt gaudia solis*. Ovid. *Contigerat nostras infamia temporis aures*. Evenire, idem quod venire, „[adeoque in *Evenit* subauditur, *Eventus*, „Plant. Rud. act. 2. sc. 1. *Cibum captamus emari; sin eventus non venit, neque quicquam captum est piscium, dormimus incænati*.] Sed hæc probationis non egent.

„[*Licet*, semper vel nominativum, vel verbum infinitum, vel totam orationem habet pro supposito. Cic. *Peccare nemini licet; Civis Romano licet esse Gaditanum; Non mihi idem licet, quod iis qui nobili genere nati sunt; Hic pænes licet, non repugnabo*. Terent. *Licet vivere pro quo recte quoque dicitur, Licet ut vivas, Licet te vivere, Licet tibi vivere, id est, vivere te, est licitum, & tibi est licitum: id enim*

N 2

„ li-

* *Totam orationem*] Corn. Nepos. Pausan. cap. 5. Dicitur eo tempore matrem Pausania vixisse. Gell. Noct. II. 4. Videtur cum significare velle. IV. 11. Videtur causam erroris fuisse. Pomp. de Or. jur. 1. *Ipsam Romulam tradituro populum R. divisisse in xxx. curias.*

„licere dicimus, quod cuique conceditur, ait Cicero.]

In verbis, quæ falsò dicuntur naturæ; ut, pluit, fulminat, lucefcit, placet Linacro, & doctis, intelligi fuppositum cognatæ fignificationis; quæ caufa eft, ut fere nunquam nifi in tertiis personis reperiantur: fed nihil erit impedimento, quominus verbum pluit, primam personam habere dicatur, fi modo loquatur Deus. Integra ergo eft oratio, pluit pluvia, fulget fulgur, lucefcit lux: licebit tamen pro proprio recto fuppreffo, aliud exprimere; Ut, Deus pluit, & pluuunt lapides. Plaut. Mostell. *Malum quum impluit cæteris, non impluat mihi.* Martial. lib. 4. *Qua vicina pluit Vipsanis porta columnis.* Tibull. lib. 2. *Multus ut in terras deplueritque lapis.* Stadius; *Saxa pluuunt.* Plinius lib. 2. cap. 56. *Effigies quæ pluerat fpongiarum ferè fimilis fuit.* Virgil. *non densior aère grando, Nec de concuffa tantum pluit ilice glandis: idem; Magna dum Cæfar ad altum Fulminat Euphratem: idem; Porta tonat Cæli.* Plinius in proœmio; *Quanto tu patris ore laudes tonas.* Cicero; *Fove tonante, & fulgurante.* Terentius; *Lucefcit hoc iam: fic enim difpungendus locus; Nam Hoc, antiqui cœlum appellabant.* Plautus Amphit. *Eamus Amphitruo, Lucefcit hoc iam; idem Curcul. Nam hoc quidem haud multo poft luce lucebit.* „ [Nepos „ in Pelop. *Vesperafcente cælo Thebas poſſunt pervenire.* Plaut. Amph. *Nunc te nox mitto, ut cæcis „ dei, ut mortalibus illuſceat luce clara, & candida; „ Subaudi Cælum: idem Capt. Atria pix te agitet, „ tuoque capiti illuceat.] Cicero pro Milone; *Ei eluceſcet aliquando ille dies.**

immò
dies,

Miseret, tædet, piget, pudet, panitet nominativum habent cognatum, ut lib. 2. cap. 8. in genitivi constructione diximus; sed hunc non

cx-

De verbis personalibus. 197

exprimunt, utpote certissimum, alios tamen
admittunt. „[Plaut. Stich. actu 1. sc. 1. Me
„quidem hæc conditio nunc non pœnitet. Justin. l. II.
„Athenienses sicut primi defecerant, ita primi * pœ-
„nitere cœperunt; subaudi se, quasi esset, pœna
„affecerant.] Terent. Adelph. Quem neque pu-
det quidquam, neque metuit quemquam. Ovid. ad
Pisonem; Nec pudeat Phœbea Chelys, si creditur
illis Pulsari manibus, quibus & contenditur arcus:
„[& 3. Artis; Præcipue nostrum est, quod pudet,
„inquit, opus; id est, quod pudore afficit.]
Martialis; Nulli, Thai, nega, sed si te non pudet
istud, hoc saltem pudeat, Thai negare nihil. Plaut.
Pseud. Quod pudet, facilius fertur, quam illud, quod
piget: idem Mercator. Nihil Charine te quidem
quidquam pudet. Lucanus; Semper metuit, quem
sœva pudebunt supplicia. Terent. Phor. Quod te
obsecro, ne plus, minusve faxit, quod nos postea pi-
geat: idem Adelphi. Non te hæc pudent? Seneca
l. I. de ira: ira ea tædet quæ invasit, id est,
detestatur & odio habet. Gell. l. I. Verbis ejus
defatigati pertæduissent. Cic. Plura me ad te scribere
pudet; ubi infinitum pro supposito est, „[qua-
„si dixisset, scriptio plurium pudet me.]
Plaut. Stich. Idne pudet te? idem Casina:
Ita nunc pudeo, atque ita nunc parveo: Valer Flacc.
lib. 2. de Vulcano; Adclinem scopulo inveniant,
miserentque, forventque. „[Lucr. l. 3. Virtus enim
„sibi cum proponit quisque futurum, Corpus uti vo-
„lucres lacerent in morte, feræque, Ipse sui miseret;
„ubi subaudimus se, ut sensus sit, ipse se mi-

N 3

se-

* Pœnitere] Cic. de invent. II. 13. Utrum id facinus sit,
quod pœnitere fuerit necesse. Sueton. Claud. 43. Signa que-
dam pœnitentis de matrimonio Agrippina dedit. Vitell. 53.
Nec multo post pœnitens facti. Sall. Histor. I. pœnitens consiliis.
Idem in fragm. Non pœniturms.

„ferum facit miseria sui. Cicero, *Tædet id ipsum, vehementerque pœnitet; id est, tædio est, tædio me afficit.*]

Delectat, Juvat, Decet, Oportet, Libet, Personalialia, & verè activa sunt, sive in tertiis, sive in aliis personis. An quum dicis, multos castra juvant, & hostem ferire juvat, illic juvant, est personale, hic impersonale? Ridiculum. Cicero pro Balbo; Est enim aliquid quod non oporteat, etiamsi liceat; quidquid vero non licet, certè non oportet. Terent. Adhuc Archillis, quæ adsolent, quæque oportent signa ad salutem esse, omnia huic esse video: idem; Hæc facta ab illo oportebant, Syre. Lucanus lib. 3. Non robore picto Ornatas decuit fulgens tutela carinas. Cic. I. Officior. Nec velle experiri, quam se aliena deceant; id enim maxime quæque decet, quod est cuiusque maxime suum. Plaut. Stichus; Secundas fortunas decent superbia: idem Pseud. Ubi lepor, jocus, risus, vinum, ebrietas decet. Martialis in Spectaculis, de leone occiso; Hercules potius qui decuisse manus, Finge leonem loqui, aptè diceret; Ego deceo manus Hercules. Statius lib. 10. Thebaid. elegantissimè usus est prima persona, quum sacerdos quidem sic Apollinem alloquitur; Si non dedecus tua iussa, tulsque prementem. Columella lib. 5. cap. 12. Mulieres quidem si lactis copia prementur, cythison aridum in aqua macerari oportet. Plaut. Mostell. Nam quod tibi lubet, idem mihi libet

Curritur, Statur, Ambulatur, verè personalialia sunt, & verè passiva; ut, Trepidabatur à Cesare, deest trepidatio: nam sine nomine. & verbo non fit oratio. Nomen voco rectum ipsum cum Aristotele. Vidit hoc Priscianus lib. 18. sic disputans; Sed si quis & hæc omnia

impersonalia velint inspicere penitus, ad ipsas res verborum referantur, & sunt tertiae personae, etiam si primae, & secundae deficient; unde Participia inveniuntur, curritur, cursus, & decursu spatio: idem paulo post; Teste sapientissimo domino Apollonio, & Doctore meo Theotisto, quod in institutione artis grammaticae docet, possunt habere intellectum nominativum ipsius rei, quae in verbo intelligitur: Nam quum dico curritur, cursus intelligitur; & fedetur, fessio: Et ambulatur, ambulatio; evenit, eventus, Sic & similia, quae res in omnibus verbis etiam absolutis necesse est ut intelligatur. Ut, Vivo vitam; & Ambulo ambulationem; & sedeo fessionem; & Curro cursum. Haec aurea Prisciani verba si grammatici intellexissent, non tot tenebris hactenus essent offuscati. Apollonii verba, si quis requirat, haec sunt ex 3. lib. μέλει Σακράτει, ὅσπερ ἐπινοῶ ἔ ἀυτῷ ἀναδιχεῖσθαι τὸν μείνειν εὐθύναν, τὴν κατὰ τὸ κυροφιστικὴν πράγματι & ἐν τῷ μέλει.

Contra Priscianum stulte admodum, & proterve debacchatur Augustinus Saturnius lib. 3. cap. 11. in suo sophistico Mercurio, quem nostra Minerva supplantabit. Illius verba sunt; Nec satis habes Prisciane, quod ipse te Augusti-levitatis infamas, nisi etiam Apollonion, & Theon Saturni praeceptorem tuum una tecum traducas? Dii te nūi invaderadicient Prisciane, cum tua ista doctrina; sic enim etiam in primū tollis omnia impersonalia passivae terminationis, Priscianam quibus verbis nominativus ejusmodi intelligitur, num, ea manifeste sunt personalia: demde sic omnibus passivam tribus significationem. Verum enim vero ratio tamen isthaec tua, si vera, ea per totam verbi naturam, ac declinationem subintelligatur oportet; neque enim major ratio praesentis, quam caterorum temporum. Itaque qui nominativus verbo praesentis temporis per

te intelligitur, idem vel per totam reliquam ejusdem verbi naturam, ac declinationem subintelligatur necesse est. Quare quum Tacitus ait, procursum ab hoste; Et Cicero; non est ab isto perseveratum; Et Plinius Cæcilius, à quibusdam reclamatum est; Et Livius, migrandum est à parentibus, hic ego te, hic te appello Prisciane, dic obsecro, tuus iste nominativus an hujusmodi verbis præteriti perfecti temporis rectè intelligi potest? nullum enim excipis, nec tempus, nec impersonale. Age, periculum faciamus, Procursum est procursum; Divi boni, quid hoc portentis est? Perseveratum est perseveratio; proclamatum est proclamatio; migratum est migratio; sessum est sessio; ambulatum est ambulatio; peroratum est peroratio. O mentis inops, qui intellectus iste tuus, quæ discendi ratio, vel potius quæ insania? Hæc ille futilis Mercurius, nunc Minervam audiamus.

Causæ
dictio pro
Priscia-
no.

Dii te eradicent Augustine, cum tuis istis cavillis; sic enim tollit Priscianus omnia impersonalia passivæ terminationis. Fateor libentissimè; quis enim sanus non tolleret? nam quibus verbis nominativus ejusmodi intelligitur, ea manifeste sunt personalia, ut tu verissimè asseris; Deinde sic omnibus passivam tribuit significationem. Fateor id quoque; nam quæ dementia est dicere, Curritur, todos corren, „[tutti corro]no;] Pugnatur, todos peleam; „[tutti combattono;] Vivitur, todos virven, „[tutti virvono?] quum potius dicendum sit, corresse, peleasse, vivesse, „[si corre, si combatte, si virve;] Germanicè, Man lauft / man sircitet / „man lebet;] ut, Hac melius itur in agrum, Por „aqui se va mejor al campo, „[per di qua meglio se „va al campo.] Præterea qui magis tibi venit in mentem, hæc verba significare actionem, quam

quam cætera passiva; ut, *amatur, legitur*? Nam si, *curritur ab omnibus*, significat omnes currunt; *veritas amatur ab omnibus*, significat, Omnes amant veritatem; & *cedimur ab hostibus*, hostes cadunt nos; decepit te Grammaticorum turba, quæ planè sensu communi caret. Tertium quod Prisciano objicis hoc est; si in *curritur*, & *ambulatur*, intelligitur *cursus*, & *ambulatio*, in, *cursum est*, & *ambulatum est*, intelligeretur *cursus* & *ambulatio*. O mentis inops, quæ te vexat dementia? Hic tecum fultibus agendum erat, non ratione. An nescis omnia verba in *or*, carere præteritis? Quæ te impulit dementia, ut *procursum est*, *perseveratum est*, esse præteritum verbi diceres? Participia sunt, Augustine, & quum participium dico, * nomen adjectivum dico: dicimus enim, *decursus est campus*, *decursa est ætas*, *decursum est spatium*. Tum deinde, quotiescumque participium, seu adjectivum sine substantivo ponitur in neutrali terminatione, pro substantivo desiderat, vel totam orationem; ut, *Nuntiatum est regem venire*; vel infinitum sui verbi; ut, *pugnatum est*, subintellige *pugnare*; vel denique deest negotium; ut, *lectum est*, subaudi *negotium*. Et quum dicimus in activa *vivo*, *curro*, *dormio*, melius intelligitur infinitum, quod verè nomen verbale est, ut Priscianus docet, quam aliud nomen, propiusque adhæret verbo suum infinitum, quam nomen ipsum verbale; ut, *vivo vivere*, quam *vivo vitam*; & *curro currere*, quam *curro cursus*; atque ita in passiva; *Cur-*

N 5

ritur

* Nomen Adjectivum dico.] Sed quod tamen tempus adsignificat. Et proinde *procursum est* revera significat præteritum verbi *procurrere* in passivo. Vide quæ disputavi supra ad pag. 89,

ritur currere, & cursum est currere. Et hæc Prisciani fuit doctrina, quam tu nullo modo es assequutus. A Prisciano stat Linacer lib. 6. quum agit de Ellipsi. Appellativum, inquit, aliquid ejusdem significationis, cum absolutivum, casu-
 vorumque neutrorum passivis iis, que nos genus vocamus tertium passivorum, subaudiri, Apollonio, ac Prisciano placere video; ut quum sedetur, sessio; quum curritur, cursus. Quod si quem tantorum virorum auctoritas movet, non video, cur is verba hujusmodi impersonalia statuatur, potius quam personalia per defectum nominativi, qui videlicet certus est, & propterea non apponitur: nam qui ab hoc ejusdem significationis nominativo diversus est, is, utpote incertus, plane proferendus est. Ovidius; Jam tertia virginitas, Martial. Tota mihi dormitur hyems. Horat. Magna, minorve foro si res certabitur unquam. Hactenus ille. nunc ad activorum disputationem transeamus.

C A P. II.

Omnia verba, [non substantiam, sed acci-
 dens significantia] esse activa, aut pas-
 siva. Rejiciuntur Neutra, & com-
 munita; & commentitice Gram-
 maticorum species.

GRammatici nescio quo errore inducti, verba omnia in quinque genera divis-
 runt, Activum, Passivum, Neutrum, Commune, Deponens. Nobis autem, inquit Cæsar Scaliger, satis sit, universum verborum ambitum in duo dividere, que actionem, & passionem significant; quemadmodum horum utrumque ad unum, quippe